

Балдинюк О.Д.
к. пед. наук, доцент
УДПУ імені Павла Тичини
м. Умань

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ВЖИВАННЯ НАРКОТИКІВ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Наркоманія поступово стає стилем життя молоді, завдає шкоди близьким, оточуючим наркоманів, суспільству в цілому. На тлі молодіжної наркоманії відбувається зростання злочинності, підвищується ризик зараження на різні інфекційні хвороби, у тому числі СНІД. Уживання наркотиків практично несумісне з якісним навчанням, із трудовою діяльністю, призводить до деформації особистості, зниження загального інтелектуального потенціалу, поглиблює демографічну кризу в державі.

За спостереженнями психологів, лікарів-наркологів 2/3 вперше долучаються до наркотиків просто з цікавості, бажання дізнатися, що там за гранню забороненого. Дані опитування свідчать про те, що чим більший рівень урбанізації, тим істотніше збільшується питома вага молодих людей, які мають досвід спроби наркотиків. Серед хлопців – 29 %, а серед дівчат – 12% мали спробу наркотику протягом життя.

Немедичне вживання наркотиків призводить до серйозних негативних наслідків: захворювання на ВІЛ/СНІД та інші інфекційні хвороби; залучення до злочинної діяльності; травматизму на виробництві; дорожньо-транспортних пригод тощо. Внаслідок того, що ін'єкційне споживання наркотиків є переважно причиною випадків ВІЛ-інфікування, темпи поширення пандемії ВІЛ/СНІДу в Україні є одними з найвищих у Європі. За останніми оцінками експертів UNAIDS, кількість ВІЛ-інфікованих складає 1,4% дорослого населення і сягає 500 000 осіб. Більш ніж три чверті українців, що живуть з ВІЛ, – це молодь віком від 15 до 29. Отже, це серйозна демографічна проблема, загроза національній безпеці держави [4].

Щодо *причин зловживання наркотиками* серед неповнолітніх та молоді, встановлено, що ними передусім є: доступність наркотиків; фінансове неблагополуччя; невирішені побутові проблеми; соціальні проблеми і пов'язані з ними психологічні стани невизначеності і депресії; вплив соціального оточення, зокрема друзів; низький соціальний та освітній статус; моральна спустошеність людей, розчарування у собі та в навколишньому світі; відсутність організованого дозвілля; стереотип позитивного ставлення до алкоголю як засобу, що стимулює веселі настрій, розкутість, а також популярність вживання наркотичних речовин як символу «крутості» у молодіжному середовищі; відкрита реклама наркотичних речовин в Інтернеті, а також опосередкована їх реклама через поп-культуру, кінофільми, телепередачі, які пропагують стиль життя, пов'язаний із вживанням алкоголю та наркотиків, що раніше ніколи не був властивим для нашої нації; брак уваги з боку батьків, відсутність взаєморозуміння з ними [2].

Педагогічна профілактика пов'язується з формуванням конкретного морального почуття відповідальності і визначається як «комплекс цілеспрямованих колективних й індивідуальних впливів на свідомість, почуття і волю учнів із метою вироблення імунітету до негативних впливів оточуючого середовища, попередження асоціальної спрямованості неповнолітніх, їхньої антигромадської поведінки й перебудови ставлення учнів до оточуючої дійсності в процесі перевиховання» [2, с. 91].

Зростаюча соціальна значущість проблеми молодіжної наркоманії переконує в необхідності наукового обґрунтування педагогічних умов, що сприяють підвищенню ефективності профілактики цієї небезпечної хвороби, визначенню змісту, форм і методів запобігання вживанню молодими людьми наркотичних речовин у системі вищого навчального закладу.

Університет як соціальний інститут володіє унікальними можливостями для успішної профілактики наркоманії. Він може:

- прищеплювати студентам навички здорового способу життя в процесі навчання і контролювати їх засвоєння;

- здійснювати спільну роботу з сім'єю студента для контролю над ситуацією;
- впливати на рівень домагань і самооцінку молодих людей.

Для досягнення результатів важливо гармонійно поєднувати два види профілактичної роботи:

першу – так звану неспецифічну (загальну) профілактичну роботу. До неї відносять: зміцнення фізичного, психічного і соціального здоров'я молоді, розвиток цінностей зрілої, гармонійної особи, схильної до здорового способу життя; грамотне статеве виховання як складова частина особистості; надання своєчасної психологічної і психотерапевтичної допомоги.

другу – специфічну профілактичну роботу. До неї відносять: роз'яснення небезпеки наркоманії як невиліковного захворювання, лікувальні заходи, робота з наркозалежними з метою припинення залучення до процесу наркотизації здорових молодих людей, силової протидії розповсюдженню і незаконному обороту наркотиків.

Зважаючи на специфіку профілактичної роботи з проблеми наркоманії, її найдоцільніше й найефективніше здійснювати на першій сходинці, тобто на етапі, коли молоді люди ще не знайомі зі смаком наркотичних речовин (це свого роду «вакцинація» виникнення проблеми).

Профілактика не буде результативною, якщо носитиме переважно інформаційний характер. Вона має не інформувати, а навчати, і навчати не шаблонно, а пов'язуючи всі знання з досвідом і практикою, з реальним життям, з соціальною картиною дійсності, практично й реалістично, тобто соціально навчати.

Соціально-педагогічна профілактика вживання наркотиків серед студентської молоді в Уманському державному педагогічному університеті включає не тільки роз'яснення тієї шкоди, яку наносять психоактивні речовини організму, формування ціннісного відношення до свого здоров'я, але й профілактику соціальної дезадаптації. У профілактичних програмах для студентів перевага надається інтерактивним способам роботи (наприклад,

моделюванню ситуацій, рольовим іграм, дискусіям), що передбачає залучення самих студентів до роботи.

Проблема профілактики наркоманії в університеті вирішується шляхом формування інтегральної якості – несприйнятливості студентів до вживання наркотичних речовин.

В процесі проведення профілактичної роботи серед студентської молоді викладачами університету використовуються як *традиційні методи* (такі як бесіда, диспут, лекція, семінар, роз'яснення, переконання, позитивний і негативний приклади, методи вироблення звичок, методи вправ, методи контролю й самоконтролю), так і *спеціальні* (це такі як методи інформації, методи організації практичної діяльності (ведення здорового способу життя), методи стимулювання позитивної та попередження негативної поведінки, метод відкритої трибуни, ситуаційно-рольові ігри, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, «мозкова атака», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації).

Соціально-педагогічна профілактика вживання наркотиків серед студентської молоді в університеті проводиться як під час навчального процесу, так і в позаурочній діяльності. Змістовне дозвілля студентів, задоволення їх естетичних потреб гармонійно вписується в концепцію виховної роботи університету. Студенти мають можливість розкрити себе як творчу особистість, реалізувати свої таланти в творчих колективах, гуртках, ансамблях.

Значна увага приділяється волонтерській роботі. На базі Уманського ЦССМ працюють волонтерські загони, де волонтерами в переважній більшості є студенти педагогічного університету, які допомагають психологам та соціальним працівникам проводити клубну роботу із підлітками на базі клубів за місцем проживання, ділові ігри (у т.ч. на вулицях міста). Велика робота проводиться ЦССМ спільно зі студентами-волонтерами у плані розробки підготовки та розповсюдження друкованого агітаційного матеріалу серед молоді та підлітків. З метою профілактики негативних явищ Уманським ЦССМ

розповсюджено близько 15000 листівок, буклетів, пам'яток. З метою профілактики та боротьби зі СНІДом Уманським міськцентром СММ спільно з міським Центром здоров'я і волонтерами розповсюджено рекламу соціальної спрямованості у міському транспорті – «Студенти проти наркотиків»; до Дня молоді було розроблено і розповсюджено листівки «Обережно! Наркотики!!!», розроблені та розповсюджені пам'ятки «СНІД...».

На допомогу спеціалістам приходять також викладачі вузу, надаючи їм необхідну науково-методичну та практичну допомогу. Силами викладачів та студентів третій рік в університеті організуються благодійні акції «Допоможи ближньому» по збору речей, дитячих іграшок і літератури, а також благодійні імпрези, кошти з яких та зібрані речі передаються дітям-інвалідам, сиротам та малозабезпеченим, організовано шефство над міським дитячим будинком та будинком для людей похилого віку. Студенти допомагають в організації благодійних пожертвувань та концертів в цих закладах.

Література

1. Молодежь и наркотики (социология наркотизма) / Под ред. проф. В. А. Соболева и доц. И. П. Рущенко. – Харьков: Торсинг, 2000. – 432 с.
2. Оржеховська В. М. Соціально-педагогічні основи профілактики правопорушень важковиховуваних учнів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 440 с.
3. Профілактика наркоманії у дитячому, підлітковому та молодіжному середовищі: Довідник для соціальних працівників, вчителів, шкільних психологів, батьків / Б. П.Лазаренко, О. Т.Баришполець, Н. Ю.Максимова, І. М.Пінчук, О. М.Стрільців, С. І.Хаїрова / За ред. Б. П. Лазаренка. – К. : Держсоцслужба, 2005. – 300 с.
4. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика / О. О. Ярмоленко, О. М. Балакірєва, О. О. Стойко та ін. – К., 2004. – Кн. 7.